

بررسی عوامل مؤثر بر بروز انحراف اعتبارات بانک کشاورزی در منطقه

سیستان

نادر بارانی، آذر اسکندری، آیت‌الله کرمی^۱
baranieco@gmail.com

چکیده

انحراف اعتبارات از مهم‌ترین مشکلات اعتبارات مالی کشاورزی است. در مفهوم انحراف اعتبارات، دریافت‌کننده اعتبار آن را به سمت و سویی غیر از اهداف بخش کشاورزی هدایت می‌کند. هدف از انجام تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر بروز انحراف اعتبارات بانک کشاورزی در منطقه سیستان بود. جامعه آماری تحقیق دو گروه می‌باشند، گروه اول وام‌گیرندگان شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان (n:۳۴۳) می‌باشند که اطلاعات مورد نظر از طریق پرسشنامه و با استفاده از روش نمونه‌گیری متناسب جمع‌آوری گردید. گروه دوم تمامی مدیران شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان (n:۱۲) می‌باشند که اطلاعات مورد نیاز از طریق انجام مصاحبه گردآوری گردید. نتایج اولویت‌بندی متغیرهای انحراف اعتبارات از دیدگاه مشتریان نشان داد که متغیرهای بالا بودن هزینه‌های زندگی در منطقه، بالا بودن درصد سود بانکی و بالا بودن هزینه تولید محصولات به ترتیب بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. از دیدگاه مدیران شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان، عدم نظارت و پیگیری مناسب تسهیلات پرداخت‌شده، عدم فرهنگ‌سازی کامل مشتریان در جهت شناخت اهداف و رویکردهای بانک، ضعف بخش کشاورزی (و به تبع عدم توانایی کشاورزان در تأمین نیازهای معیشتی) و نگاه مشتریان به بانک به عنوان بانک تخصصی و دارای وظیفه پرداخت اعتبارات از مهمترین دلایل بروز انحراف اعتبارات در منطقه می‌باشند.

طبقه‌بندی JEL: Q14، Q14، Q14

واژگان کلیدی: بانک کشاورزی، اعتبارات، انحراف اعتبارات، منطقه سیستان

^۱ - به ترتیب دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج کشاورزی و دانشیار اقتصاد کشاورزی دانشگاه یاسوج

مقدمه

رشد بخش کشاورزی، اغلب سبب رشد سایر بخش‌ها می‌شود (نورتین، ۲۰۰۴) و به عنوان کارکرد اصلی روستا، نقش مهمی در فقرزدایی دارد (میجرینک و رزا، ۲۰۰۷). این بخش به دلایلی همچون تأمین غذای جامعه، ایجاد درآمد، تولید مواد خام مورد نیاز سایر بخش‌های اقتصادی، ایجاد اشتغال گسترده و سریع، ایجاد توازن در بازار کار و سرمایه، وجود مزیت‌های نسبی و طبیعی کشور در تولید برخی از محصولات کشاورزی، عدم نیاز به تکنولوژی و تخصص‌های بسیار پیچیده، نیاز به سرمایه ارزی اندک و بسیاری مسائل دیگر از اهمیت به سزایی در اقتصاد ایران برخوردار است (کریمی و زاهدی، ۱۳۸۶). سرمایه‌گذاری در این بخش، به لحاظ سهم بالای آن در تولید ناخالص داخلی و به دلیل برخورداری از رشد مستمر و پایدار و درونزای اقتصادی و نقش حیاتی در ایجاد عدالت اجتماعی، تأمین امنیت غذایی و توسعه اشتغال در جامعه مستلزم توجه خاص و حمایت کارآمد می‌باشد (علیشاهی و بهرامی، ۱۳۸۵). از سویی بخش کشاورزی با کمبود منابع مالی نیز مواجه می‌باشد به نحوی که این محدودیت فراروی این بخش، اولاً روند توسعه بخش کشاورزی را از طریق سرمایه‌گذاری درونزا و برونزا با کندی مواجه می‌سازد، ثانیاً آنها را در بسیاری از موارد به سمت استفاده از منابع غیررسمی سوق می‌دهد (قربانی و نعمتی، ۱۳۹۰).

در کشاورزی مدرن، مانند سایر فعالیت‌های تجاری، کلید به دست آوردن درآمد مطلوب، استفاده از ترکیب مناسب نهاده‌های تولید چون زمین، ماشین‌آلات، بذر، نیروی کار و توان مدیریتی است. تهیه نهاده‌های موردنیاز، مستلزم داشتن سرمایه است (پژویان و فرزین معتمد، ۱۳۸۵). سرمایه به سبب قابلیت تبدیل شدن به دیگر عوامل، در فرآیند تولید نقش بسیار مهمی دارد. همچنین به کارگیری صحیح سرمایه و ترکیب آن با سایر نهاده‌ها باعث افزایش بهره‌وری عوامل تولید می‌شود. از آنجا که سرمایه امکان بکارگیری نهاده‌های کافی و مناسب را برای تولید ایجاد می‌کند، ضرورت تشکیل سرمایه و تأمین آن امری لازم است (میر و همکاران، ۱۳۸۳). از آنجایی که فصلی بودن تولیدات کشاورزی، غالباً یک خلأ موقتی بین پرداخت‌ها و دریافت‌های کشاورزان ایجاد می‌کند، کشاورزان ناگزیر از تأمین سرمایه موردنیاز در قالب استقراض‌اند. استقراض که از ماندگارترین و قابل‌اطمینان‌ترین روش‌های تأمین سرمایه است به معنای برخورداری از سرمایه، خدمت و... موجود در ازای بازپس دادن آن در آینده است. در صورتی که وسیله مورد نظر پول باشد، این شیوه تأمین سرمایه، اعتبار نامیده می‌شود (پژویان و فرزین معتمد، ۱۳۸۵). با توجه به اهمیت اعتبارات در توسعه کشاورزی و نظر به اینکه قسمت اعظم اعتبارات رسمی مورد نیاز بخش کشاورزی از طریق بانک کشاورزی تأمین می‌شود، اعتبارات کشاورزی عبارت است از واگذاری برخی از منابع قابل توزیع بانک یا مؤسسات اعتباردهنده که پس از بررسی و نیاز واقعی متقاضی یا شخص کشاورز به همراه وعده واگذاری آن در آینده انجام می‌گیرد و شخص اعتبارگیرنده در برابر اعتبار دریافتی، تعهداتی را به موجب پیمان یا قراردادی که در موقع دریافت اعتبار بسته می‌شود، می‌پذیرد (هاشمی تبار، ۱۳۸۳).

اعتبارات کشاورزی از نوع اعتبارات هدایت شده هستند که به منظور ترویج و رشد تولیدات کشاورزی به افراد اعطا می‌شوند. این اعتبارات برای توسعه ضروری بوده و سرمایه مورد نظر کشاورزان را برای سرمایه‌گذاری‌های جدید و یا پذیرش فناوری‌های جدید فراهم می‌سازند (شاهیدور و فاروقی، ۲۰۰۳). کشاورزان و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی برای تأمین سرمایه و اعتبار مورد نیاز خود در تولید محصول به روش‌های مختلفی از جمله استفاده از پس‌انداز شخصی و دریافت وام و تسهیلات از منابع مالی و اعتباری عمل می‌کنند (فریمانی و همکاران، ۱۳۸۶). در اکثر کشورها، دولت‌ها و یا مؤسسات تأمین مالی، وظیفه ارائه اعتبار به فعالان بخش کشاورزی را بر عهده دارند. در ایران نیز بانک کشاورزی مهم‌ترین مؤسسه تأمین مالی در بخش کشاورزی بوده و تأمین مالی این بخش توسط بانک کشاورزی از طریق اعتبار صورت می‌گیرد، به گونه‌ای که به طور متوسط همه ساله بیش از سه چهارم اعتبارات اعطایی به بخش را تأمین می‌نماید (کوهپایی، ۱۳۹۱). بانک کشاورزی با بیشترین امکانات مالی از مهم‌ترین منابع تأمین و هدایت اعتبارات و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی بوده و در تأمین مالی متقاضیان سرمایه‌گذاری سهم عمده‌ای داشته و اصلی‌ترین کارگزار دولتی در پیشبرد سیاست‌های اعتباری و هدایت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به شمار می‌رود. این بانک به عنوان تنها بانک تخصصی در امور کشاورزی، اعتبارات را به صورت جاری، سرمایه‌ای و ذخیره‌ای در سیستم بانکی می‌پردازد و به صورت تخصصی در این مرحله فعالیت می‌کند. این بانک به همراه سایر بانک‌های تأمین‌کننده سرمایه که به عنوان یکی از عوامل تولید محسوب می‌گردد مشغول به فعالیت است و در این راه تلاش‌های بسیار و عملکرد مناسبی را به همراه داشته است (فرشیدپور، ۱۳۹۱).

مسأله‌ای که به عنوان یک چالش مهم و اساسی در بحث اعتبارات بانک کشاورزی محسوب می‌شود و نیاز است تا به‌طور جدی به آن توجه شود بررسی چگونگی هزینه‌کرد این اعتبارات است چرا که نتایج تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد که بسیاری از این اعتبارات دچار انحراف از اهداف مورد نظر می‌شوند (محمدی یگانه، ۱۳۹۱). انحراف اعتبارات از مهم‌ترین مشکلات اعتبارات مالی کشاورزی است. در مفهوم انحراف اعتبارات، دریافت‌کننده اعتبار آن را به سمت و سویی غیر از اهداف بخش کشاورزی هدایت می‌کند. (اوسو، ۱۳۸۹). از آنجا که اکثر وام‌های پرداختی توسط بانک کشاورزی بصورت نقدی می‌باشد، خود عامل تحرک و تبدیل‌پذیری این گونه وام‌ها می‌شود. نتیجه مهمی که از جابجایی و تحرک‌پذیری این گونه وام‌ها حاصل می‌شود، انحراف اعتبارات بانکی می‌باشد (ورمزیاری، ۱۳۸۹). تاکنون پژوهش‌های زیادی در ارتباط با نحوه مصرف اعتبارات بانک کشاورزی انجام نگرفته است. بررسی مطالعات صورت‌گرفته در رابطه با موضوع نشان می‌دهد که اعتبارات تخصیص بانک کشاورزی به مصارف گوناگونی توسط کشاورزان رسیده است.

نتایج بررسی انجام شده توسط سگرز و همکاران (۲۰۱۰) نشان می‌دهد پایین بودن مبلغ وام و کوتاه‌مدت بودن دوره بازپرداخت تسهیلات از دلایل مهم استفاده اعتبارات در امور غیرکشاورزی می‌باشد. سینگ و همکاران (۲۰۰۹) نیز در

بررسی خود وقوع پدیده خشکسالی را از دلایل استفاده از اعتبارات در امور غیرکشاورزی می‌دانند. بقایی و نجفی (۱۳۸۳) به بررسی عوامل مؤثر بر بازپرداخت اعتبارات کشاورزی در استان فارس پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که یکی از موارد هزینه‌کرد وام‌های جاری دریافتی از بانک کشاورزی، تخصیص آن به مصارف روزمره زندگی و مخارج خانوار بوده و نوع فعالیتی که توسط منابع مالی وام انجام می‌شود، تأثیر منفی در سطح ۵ درصد بر احتمال عدم بازپرداخت وام دارد (کریم‌کشته و همکاران، ۱۳۸۳) به بررسی وضعیت توزیع اعتبارات کشاورزی و ویژگی‌های دریافت‌کنندگان اعتبارات در استان سیستان و بلوچستان پرداخته‌اند. طبق یافته‌های آنها، زارعان اعتبارات دریافتی از منابع رسمی را بیشتر در راستای تولید به‌کار گرفته‌اند، به طوری که حدود ۶۴ درصد نمونه‌های مورد بررسی آنها، از وام در امر تولیدات کشاورزی، ۱۸/۵ درصد در جهت مصارف روزمره خانوار، ۱۷/۵ درصد در تعمیرات ساختمان و نیز تأسیسات کشاورزی استفاده نموده‌اند. ولی زارعی که از منابع غیررسمی وام دریافت نموده‌اند، بیشتر مبالغ اخذ شده را به مصرف نیازهای روزمره و سایر نیازهای خود رسانیده‌اند.

رکن‌الدین افتخاری و عینالی (۱۳۸۴) به ارزیابی اعتبارات خرد بانک کشاورزی در توسعه اقتصادی روستایی در روستاهای حوضه آبریز رودخانه خراود پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که ۷۶ درصد وام‌های دریافتی کشاورزی در بخش جاری، در مواردی غیر از هدف اولیه مصرف شده‌اند که غالباً صرف هزینه‌های مصرف زندگی (غیرکشاورزی) یا بازپرداخت وام‌های دیگر شده‌اند. خرید موتورسیکلت، ماشین کهنه یا پس‌انداز در بانک مسکن برای دریافت وام مسکن، از موارد دیگر مصرف این وام‌ها بوده‌اند.

رشیدی و منصور (۱۳۸۴) در بررسی خود در قالب طرح پژوهشی مؤسسه بین‌المللی توسعه خدمات مالی خرد روستا، در روستاهای مناطق محروم استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل و کردستان به این نتیجه رسیدند که از نظر نحوه مصرف وام توسط روستاییان، ۷۴ درصد وام‌های دریافتی از بانک کشاورزی، صرف امور تولیدی و کشاورزی گردیده و بقیه در جهت خرید مسکن و سایر نیازهای زندگی مصرف شده است. در حالی که وام‌های دریافتی از سایر بانک‌ها، عمدتاً در جهت خرید مسکن و تأمین معاش صرف شده و کمتر به سمت کشاورزی و دامداری سوق یافته است. ورمزیاری (۱۳۸۹) در مطالعه خود به این نتیجه دست یافتند که تنها ۳۷/۸ درصد از کشاورزان مورد مطالعه، وام دریافتی را بطور کامل در مسیر کشاورزی هدایت کردند و ۱۸/۴ درصد از آنان کاملاً دچار انحراف شده و مابقی وام‌ها تا حدودی در این زمینه دچار انحراف گردیده‌اند. محمدی یگانه (۱۳۹۱) به تحلیل عوامل مؤثر بر انحراف اعتبارات کشاورزی در دهستان غنی بیگلو شهرستان زنجان پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد تنها ۱۶ درصد از کشاورزان اعتبارات را به‌طور کامل در اهداف کشاورزی مصرف می‌کنند و میان میزان هزینه‌کرد اعتبارات در بخش کشاورزی و متغیرهای فردی و اقتصادی و نیز ویژگی‌های اعتبارات رابطه معناداری وجود دارد.

رفع نیازهای ضروری به طور کلی ناپسند تلقی نمی‌شود ولی مشکل از آن جا بروز می‌کند که وامی که با اهداف توسعه بخش کشاورزی به افراد پرداخت می‌شود بطور عملی صرف امور غیرکشاورزی شده و عموماً این وام‌ها با این روش مصرف، فاقد درآمدزایی و مخرب می‌باشند. از این رو مصرف اعتبارات کشاورزی با این روش، باعث وخیم‌تر شدن اوضاع کشاورزی می‌شود. در چنین شرایطی بانک کشاورزی در خطر عدم بازپرداخت خواهد بود. این موضوع علاوه بر کاهش سودآوری بانک، موجب کندی چرخش نقدینگی در اقتصاد منطقه، عدم اختصاص به موقع اعتبارات به درخواست‌های مولد حوزه کشاورزی و در نهایت رکود اقتصادی می‌گردد. پژوهش حاضر، با نگاهی از بیرون به دنبال پاسخ به این سؤال است که دلایل انحراف اعتبارات بانک کشاورزی در منطقه سیستان به عنوان یکی از قطب‌های مهم کشاورزی در استان سیستان و بلوچستان چه می‌باشند.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نظر نوع پژوهش، کاربردی و برحسب نحوه کنترل متغیرها از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی می‌باشد. از لحاظ روش گردآوری داده‌ها به صورت میدانی (پرسشنامه و مصاحبه) می‌باشد. هدف کلی این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر بروز انحراف اعتبارات بانک کشاورزی در منطقه سیستان می‌باشد. جامعه آماری تحقیق دو گروه می‌باشند، گروه اول وام‌گیرندگان شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان (n: 343) می‌باشند که اطلاعات مورد نظر از طریق پرسشنامه و با استفاده از روش نمونه‌گیری انتساب متناسب جمع‌آوری گردید. گروه دوم تمامی مدیران شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان (n: 12) می‌باشند که اطلاعات موردنیاز از طریق انجام مصاحبه گردآوری گردید. پایایی مقیاس‌های پرسشنامه، با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مقدار 0/78 به دست آمده بود که نشان‌دهنده سطح خوب پایایی ابزار تحقیق است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری چون آزمون‌های مقایسه میانگین و رگرسیون با استفاده از نرم افزار SPSS21 استفاده شده است.

نتایج

طبق نتایج آمار توصیفی، از نظر جنسیت اکثر پاسخگویان مرد (80/5 درصد)، از نظر محل سکونت (63/2 درصد) ساکن روستا و اکثر آن‌ها دارای مدرک دیپلم می‌باشند (33/6 درصد)، همچنین میانگین سنی پاسخگویان (40/25) سال، تعداد اعضای خانوار در حدود 4 نفر، مساحت اراضی دارای میانگین (2535/90) هکتار، میانگین مبلغ وام (56/43) میلیون تومان، میانگین میزان سود وام (12/73) درصد، مدت بازپرداخت تسهیلات (3/71) سال، میزان درآمد سالیانه (28/74) میلیون تومان و همچنین سابقه کار کشاورزی دارای میانگین (17/65) سال می‌باشد (جدول 1).

جدول ۱- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۷۳	۸۰/۵
	زن	۶۶	۱۹/۵
محل سکونت	شهر	۱۲۵	۳۶/۸
	روستا	۲۱۵	۶۳/۲
تحصیلات	بی‌سواد	۸۹	۲۶/۰
	سیکل	۸۲	۲۴/۰
	دیپلم	۱۱۵	۳۳/۶
	بالتر از دیپلم	۵۶	۱۶/۴

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سن (سال)	۴۰/۲۵	۱۲/۳۸
تعداد اعضای خانوار	۴/۴۹	۲/۲۶
مساحت اراضی (هکتار)	۲۵۳۵/۹۰	۳۰۷۳/۰۴
میزان مبلغ وام (میلیون تومان)	۵۶/۴۳	۵۱۰/۱۸
میزان سود وام (درصد)	۱۲/۷۳	۴/۴۶
مدت بازپرداخت تسهیلات (سال)	۳/۷۱	۱/۷۹
میزان درآمد سالیانه (میلیون تومان)	۲۸/۷۴	۲۷۹/۳۹
سابقه کار کشاورزی (سال)	۱۷/۶۵	۱۲/۵۸

منبع: یافته‌های تحقیق

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود مهمترین عامل اعطای اعتبارات بانکی از دید پاسخگویان با فراوانی (۳۲/۲) درصد مربوط به سطح دارایی‌ها، علت دریافت وام از سوی پاسخگویان بیشتر مربوط به خرید دام با فراوانی (۳۷/۶) درصد و همچنین بیشترین مصرف اعتبارات غیر از بخش کشاورزی در بخش خرید وسایل منزل با فراوانی (۲۰/۶) درصد می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد تنها ۵۰/۱ درصد اعتبارات در بخش کشاورزی مصرف شده است و میزان انحراف اعتبارات ۴۹/۹ می‌باشد.

جدول ۲- توزیع فراوانی مربوط به نوع، علت دریافت، زمینه و نوع مصرف وام

۳۰/۷	۱۰۲	سوابق بانکی	مهمترین عامل اعطای اعتبارات بانکی
۳۲/۲	۷۷	سطح داری‌ها	
۲۰/۲	۶۷	ارائه ایده کارآفرینی	
۱۳/۰	۴۳	بالا بودن سطح مدیریت تولید (سودآوری)	
۱۳/۰	۴۳	سایر موارد	
۲۳/۶	۷۹	خرید نهاده‌های تولیدی	علت دریافت وام
۳۷/۶	۱۲۶	خرید دام	
۲۰/۳	۶۸	خرید ماشین آلات	
۱۸/۵	۶۲	سایر موارد	
۴۹/۹	۱۶۷	بلی	آیا اعتبارات دریافتی را در اهدافی غیر از کشاورزی مصرف کرده‌اید
۵۰/۱	۱۶۸	خیر	
۶/۷	۲۲	پس‌انداز	بیشتر اعتبارات مصرف شده غیر از بخش کشاورزی را
۱۸/۵	۶۱	تحصیل فرزندان	صرف کدام امور کرده‌اید
۱/۲	۴۷	خرید مواد غذایی	
۱۱/۲	۳۷	امور بهداشتی	
۲۰/۶	۶۸	خرید وسایل منزل	
۸/۵	۲۸	بهبودی مسکن	
۲۰/۳	۶۷	سایر موارد	

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق نتایج جدول ۳، توجه بانک به سطح دانش فنی وام‌گیرندگان هنگام دریافت اعتبارات دارای میانگین (۲/۶۵)، توجه بانک به زمینه‌های فردی کارآفرینی دارای میانگین (۲/۳۳) و میانگین توجه بانک به توانایی مدیریت تولید (۲/۵۷) می‌باشد.

جدول ۳- آمار توصیفی مربوط به ملاک‌های وام‌دهی بانک

متغیر	میانگین	انحراف معیار
تا چه میزان هنگام دریافت اعتبارات سطح دانش فنی شما در انجام فعالیت کشاورزی مورد توجه بانک قرار گرفت	۲/۶۵	۰/۸۵

۰/۷۹	۲/۳۳	تا چه میزان در هنگام اخذ وام زمینه‌های فردی کارآفرینی (آشنایی با کامپیوتر، وجود تجربه کاری در واحدهای تولیدی، میزان تمایل جهت شرکت در کلاس‌های ترویجی) شما مورد توجه بانک قرار گرفت
۰/۹۰	۲/۵۷	تا چه میزان هنگام اخذ وام توانایی شما در مدیریت تولید از سوی بانک مورد بررسی قرار گرفت

منبع: یافته‌های تحقیق دامنه میانگین از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵

اولویت‌بندی متغیرهای انحراف اعتبارات (جدول ۴) نشان می‌دهد که متغیرهای بالا بودن هزینه‌های زندگی در منطقه، بالا بودن درصد سود بانکی و بالا بودن هزینه تولید محصولات به ترتیب بیشترین دلیل انحراف اعتبارات در شعب بانک کشاورزی و متغیرهای فروش محصولات به واسطه‌ها و به دنبال آن کاهش سود، داشتن چندین شغل هم‌زمان در کنار فعالیت در بخش کشاورزی، قطعه قطعه و کوچک بودن اراضی کشاورزی به ترتیب کمترین میانگین انحراف اعتبارات را دارا می‌باشند.

جدول ۴- اولویت‌بندی متغیرهای انحراف اعتبارات

انحراف معیار	میانگین	متغیر	
۱/۰۵	۳/۵۵	بالا بودن هزینه‌های زندگی در منطقه	۱
۰/۹۹	۳/۵۱	بالا بودن درصد سود بانکی	۲
۱/۰۵	۳/۴۵	بالا بودن هزینه تولید محصولات	۳
۱/۰۰	۳/۴۴	پایین بودن میزان مبلغ وام	۴
۲/۳۹	۳/۴۳	پایین بودن میزان تولیدات بخش کشاورزی	۵
۱/۰۷	۳/۴۱	بروز حوادث طبیعی مانند خشکسالی و کاهش تولید محصول	۶
۱/۱۰	۳/۳۹	کم بودن درآمدهای ناشی از فعالیت‌های کشاورزی	۷
۱/۱۰	۳/۳۶	نبود درآمدهای پایدار در طول سال	۸
۱/۰۹	۳/۳۰	افت قیمت محصول و مناسب نبودن بازار فروش محصولات	۹
۰/۹۶	۳/۳۰	نبود نظارت کافی از سوی بانک بر نحوه مصرف اعتبارات	۱۰
۱/۰۲	۳/۱۹	عدم توانایی جهت تهیه نهاده‌های تولیدی	۱۱
۲/۴۱	۳/۱۶	نبود تخصص لازم جهت فعالیت در بخش کشاورزی	۱۲
۲/۹۶	۳/۱۵	عدم حضور مروجان جهت آموزش درباره چگونگی مصرف اعتبارات	۱۳
۱/۰۹	۳/۰۷	کوتاه بودن روند پرداخت تسهیلات کشاورزی	۱۴
۱/۱۱	۳/۰۵	عدم عضویت در نهادهای اجتماعی مانند (تعاونی‌های تولید کشاورزی)	۱۵

۱/۱۳	۳/۰۰	فصلی بودن فعالیت در بخش کشاورزی و بیکاری در بخشی از سال	۱۶
۱/۱۰	۲/۹۹	پایین بودن سطح کشت محصولات آبی	۱۷
۱/۱۹	۲/۹۴	فروش محصولات به واسطه‌ها و به دنبال آن کاهش سود	۱۸
۱/۱۴	۲/۶۶	داشتن چندین شغل هم‌زمان در کنار فعالیت در بخش کشاورزی	۱۹
۱/۱۱	۲/۴۵	قطعه قطعه و کوچک بودن اراضی کشاورزی	۲۰

دامنه میانگین از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵

برای مقایسه میزان انحراف اعتبارات با تعداد دفعات نظارت از سوی کارشناسان از آزمون کروسکال والیس بهره گرفته شده است. طبق نتایج این آزمون، تفاوت معناداری بین میزان انحراف اعتبارات با تعداد دفعات نظارت از سوی کارشناسان وجود دارد (جدول ۵).

جدول ۵- نتیجه‌ی آزمون کروسکال والیس جهت مقایسه‌ی میانگین انحراف اعتبارات و تعداد دفعات نظارت کارشناسان

p	درجه‌ی آزادی	X^2	میانگین رتبه‌ای	فراوانی	تعداد دفعات نظارت کارشناسان
۰/۰۰۹	۵	۱۵/۴۳	۱۴۶/۵۱	۱۱۲	یکبار
			۱۶۲/۶۶	۱۱۲	دوبار
			۱۹۴/۴۵	۶۷	سه بار
			۱۶۱/۸	۲۳	چهاربار
			۱۶۷/۸۶	۱۱	پنج بار
			۲۶۷/۵۰	۴	شش بار و بیشتر

منبع: یافته‌های تحقیق

برای مقایسه میزان انحراف اعتبارات در بین گروه‌های مختلف تحصیلی (بی‌سواد، سیکل، دیپلم، بالاتر از دیپلم) از آزمون کروسکال والیس بهره گرفته شده است. طبق نتایج این آزمون، هیچ تفاوت معناداری بین میزان انحراف اعتبارات در بین پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات وجود نداشته و میزان انحراف اعتبارات در هر چهار گروه بطور یکسان می‌باشد (جدول ۶).

جدول ۶- مقایسه‌ی میزان انحراف اعتبارات در بین گروه‌های مختلف تحصیلی

تحصیلات	میانگین	انحراف معیار	آماره f	درجه‌ی آزادی	سطح معناداری
---------	---------	--------------	---------	--------------	--------------

بی‌سواد	۳/۲۶	۰/۵۳	۰/۹۵	۳	۰/۴۱
سیکل	۳/۱۳	۰/۵۰			
دیپلم	۳/۱۵	۰/۷۰			
بالتر از دیپلم	۳/۲۴	۰/۶۲			

منبع: یافته‌های تحقیق

برای بررسی دلایل انحراف اعتبارات بانک کشاورزی از دیدگاه مدیران شعب از روش مصاحبه بهره گرفته شد. در این مصاحبه، مدیران شعب بانک کشاورزی به گزاره‌هایی اشاره کرده‌اند. در مرحله بعد، عوامل مشترک اعتبارات از دیدگاه مدیران شناسایی و رتبه‌بندی گردیدند (جدول ۷).

جدول ۷- تشریح دلایل و رتبه‌بندی انحراف اعتبارات از دیدگاه مدیران شعب

ردیف	گزاره‌های اشاره شده	تعداد افراد اشاره‌کننده
۱	عدم نظارت و پیگیری مناسب تسهیلات پرداخت شده	۶
۲	عدم فرهنگ‌سازی کامل مشتریان در جهت شناخت اهداف و رویکردهای بانک	۵
۳	ضعف بخش کشاورزی و عدم توانایی کشاورزان در تأمین نیازهای معیشتی	۴
۴	نگاه مشتریان به بانک به عنوان بانک تخصصی و دارای وظیفه پرداخت اعتبارات	۳
۵	عدم رعایت توازن بین منابع و مصارف	۲
۶	عدم توجه کارکنان بانک در چگونگی تنظیم بین پرداخت‌ها و دریافت‌ها	۲
۷	تبصره‌های دولتی و بخشودگی و تمدیدهای متوالی اعتبارات	۲
۸	آسانی پرداخت تسهیلات در بانک کشاورزی و سپرده‌گذاری مبالغ دریافتی در سایر بانک‌ها به دلیل سود بالاتر	۲
۹	اعتبارسنجی ضعیف مشتریان	۱
۱۰	عدم انتخاب مشتری توسط خود بانک کشاورزی	۱
۹	وجود زد و بندهای اداری	۱

منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نحوه مصرف اعتبارات کشاورزی از یک سو به دلیل قَلت درآمد کشاورزی برای سرمایه‌گذاری و از سوی دیگر به علت ضرورت انجام سرمایه‌گذاری در این بخش دارای اهمیت فراوان می‌باشد. تحقیق حاضر با هدف بررسی دلایل انحراف اعتبارات بانک کشاورزی در منطقه سیستان انجام گرفت. طبق نتایج تحقیق، مهمترین عوامل اعطای اعتبارات بانکی، سطح دارایی‌ها و سوابق بانکی مشتریان بوده و بیشترین مقدار وام تحت عنوان خرید دام پرداخت گردیده است. همچنین نتایج نشان داد که میزان انحراف از اعتبارات ۴۹/۹ درصد بوده و بیشترین مصرف اعتبارات غیر از بخش کشاورزی در بخش خرید وسایل منزل با فراوانی (۲۰/۶) درصد می‌باشد. نتایج اولویت‌بندی متغیرهای انحراف اعتبارات از دیدگاه مشتریان نشان داد که متغیرهای بالا بودن هزینه‌های زندگی در منطقه، بالا بودن درصد سود بانکی و بالا بودن هزینه تولید محصولات به ترتیب بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. نتایج حاکی از این بود که میزان انحراف اعتبارات در میان وام‌گیرندگان زن نسبت به مردان کمتر می‌باشد، همچنین هرچه تعداد دفعات نظارت از سوی کارشناسان افزایش یابد میزان انحراف اعتبارات کاهش می‌یابد. نتایج رگرسیون نیز نشان داد که با افزایش بیمه محصولات کشاورزی، میزان انحراف اعتبارات کاهش خواهد یافت. رتبه‌بندی انحراف اعتبارات در بین شعب مختلف بانک کشاورزی نشان داد که شعبه محمدآباد دارای بدترین وضعیت و شعبه جزینک بهترین وضعیت را دارا می‌باشند. از دیدگاه مدیران شعب بانک کشاورزی در منطقه سیستان، عدم نظارت و پیگیری مناسب تسهیلات پرداخت‌شده، عدم فرهنگ‌سازی کامل مشتریان در جهت شناخت اهداف و رویکردهای بانک، ضعف بخش کشاورزی (و به تبع عدم توانایی کشاورزان در تأمین نیازهای معیشتی) و نگاه مشتریان به بانک به عنوان بانک تخصصی و دارای وظیفه پرداخت اعتبارات از مهمترین دلایل بروز انحراف اعتبارات در منطقه می‌باشند. از آنجا که تحقیق حاضر در دو مرحله انجام گردید ابتدا راهکارهای مربوط به انحراف اعتبارات از دیدگاه مشتریان بیان و سپس به ارائه راهکارهای مربوط به دلایل بروز انحراف اعتبارات از دیدگاه مدیران شعب پرداخته شده است.

پیشنهادات مربوط به انحراف اعتبارات از دیدگاه مشتریان:

- ۱- ایجاد شرایط مناسب برای رونق فعالیت‌های بخش کشاورزی و به تبع آن کسب درآمد از این بخش
- ۲- کاهش سود بانکی و تعیین سود متناسب با شرایط حاکم بر منطقه
- ۳- افزایش مبلغ وام و پرداخت مبلغ وام متناسب با شرایط حاکم بر منطقه

پیشنهادات حاصل از مصاحبه با مدیران شعب

- ۱- مدیریت صحیح اعطای اعتبارات و افزایش کیفی نظارت بر وام‌های پرداختی
- ۲- پرداخت اعتبارات براساس پیشرفت فیزیکی کار یا طرح

- ۳- ترویج فرهنگ بانکداری در بین مشتریان و مطلع ساختن مشتریان از اهداف و انواع خدمات بانک (افزایش تبلیغات بانک و به تناسب آن افزایش حس اعتماد مشتری به بانک)
- ۴- بهبود وضعیت کشاورزی و نجات کشاورزان منطقه از تنگدستی با ایجاد درآمد مستمر در بخش

منابع

۱. باقری م، و نجفی ب. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مؤثر بر بازپرداخت اعتبارات کشاورزی (مطالعه موردی استان فارس). نشریه پژوهش‌های اقتصادی ایران. ۱۹: ۹۷-۱۱۶.
۲. پژویان ج، و فرزین معتمد ا. ۱۳۸۵. بررسی میزان اثربخشی اعتبارات اعطایی بانک کشاورزی بر سرمایه‌گذاری و اشتغال در بخش کشاورزی، فصلنامه پیک نور، ۲: ۳۴-۱۵.
۳. رشیدی د، و منصوری ب. ۱۳۸۴. خدمات مالی روستایی خرد. گامی اساسی برای فقرزدایی (ارائه طرح پشتیبانی خدمات مالی خرد روستا). مجموعه مقالات سمینار اعتبارات خرد توسعه روستایی و فقرزدایی. مرکز تحقیقات اقتصادی بانک کشاورزی. صص ۲۰۴-۱۹۳.
۴. رکن‌الدین افتخاری ع، و عینالی ج. ۱۳۸۴. ارزیابی اعتبارات خرد بانک کشاورزی در توسعه اقتصادی روستایی (مطالعه موردی روستاهای حوزه آبریز رودخانه خرابود شهرستان خدابنده). فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، ۳۴: ۱۷۱-۲۰۱.
۵. سلطانی س،، علیشاهی م، و بهرامی مهنه ف. ۱۳۸۶. مطالعه وضعیت سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ایران و راههای افزایش آن. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران. دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد.
۶. علی پور دهکی ف. ۱۳۹۱. نقش اعتبارات تخصیصی بانک کشاورزی ایران در توسعه فرصت‌های شغلی بخش کشاورزی استان مازندران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی دانشگاه زابل.
۷. قربانی ا، و نعمتی ا. ۱۳۹۰. اصول و مبانی تأمین مالی کشاورزی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
۸. کریم‌کشته م. ۱۳۸۳. بررسی وضعیت توزیع اعتبارات کشاورزی و ویژگی‌های دریافت‌کنندگان اعتبارات در استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه پژوهشی بانک و کشاورزی، ۶: ۱۲۲-۸۹.
۹. کریمی ف، و زاهدی م. ۱۳۸۹. تخصیص بهینه اعتبارات بانکی به متقاضیان در بخش‌های مختلف کشاورزی به کمک منطق فازی. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۵۶: ۷۲-۵۳.
۱۰. کوهپایی م. ۱۳۹۱. اصول اقتصاد کشاورزی. چاپ چهارم، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. محمدی یگانه ب،، چراغی م، و حسین زاده ا. ۱۳۹۱. تحلیل عوامل مؤثر بر انحراف اعتبارات کشاورزی در نواحی روستایی. مطالعه موردی: دهستان غنی بیگلو، شهرستان زنجان، فصلنامه روستا و توسعه، ۲: ۳۷-۵۸.

۱۲. مقدس فریمانی ش.، رجب بیگی م.، احمدی قبانکندی ا.، و مجیدآذر م. ۱۳۸۶. گرایش روستائیان به صندوق‌های اعتباری روستایی : مطالعه موردی استان تهران. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۳. میر ج.، اکبری ا. و هاشمی تبار م. ۱۳۸۳. بررسی عوامل مؤثر بر دسترسی به اعتبارات کشاورزی و نقش آن در تولید، مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه. ۴۸: ۶۷-۲۵.
۱۴. هاشمی تبار م. ۱۳۸۳. بررسی عوامل مؤثر بر دسترسی به اعتبارات کشاورزی در استان سیستان و بلوچستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده کشاورزی دانشگاه زابل.
۱۵. ورمزیاری ح.، کلانتری خ. و شعبانعلی فمی ح. ۱۳۸۹. تحلیل مقایسه‌ای رفتار کشاورزان در نحوه هزینه‌کرد تسهیلات بانکی کشاورزی شهرستان خوی آذربایجان غربی. نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، ۳: ۳۴۶-۳۵۵.

16. kondker shahidue. R. and r. Rashid, g.r. faruqee.(2003). The impact of farm credit in pakistan, agriculture economics.
17. Meijerink G. and Roza P (2007) the role of agriculture in development: focusing on linkages beyond agriculture strategy and policy. pp: 40-55.
18. Norton R.D (2004) Agricultural Development Policy. Concepts and Experiences. FAO.
19. Owsu, george et al. (2010). The Analysis of the rural credit market in Ghana. International Business and Economics Research Journal, Vol9, No.8. pp: 45-56.
20. Segers K (2010) The role of farmers and informal institutions in micro credit programs in Tigray. Northern Ethiopia. *Development and technology*, 9: 520-544.
21. Singh N (2009) Forum on the legal Empowerment of the poor fighting rural poverty. Inequality and low Productivity through legal Empowerment of the poor. The diurnal of peasant studies, 4: 87- 89.

Investigating the Factors Affecting the deviation of Agricultural Bank Credit in Sistan Region

Abstract

Deviation of credits is one of the most important problems in agricultural finance financing. In the sense of deviation of credits, the recipient directs its credit towards and beyond the objectives of the agricultural sector. The purpose of this study was to investigate the factors affecting the diversion of Agricultural Bank credits in the Sistan region. The statistical population of the study is two groups. The first group is the lenders of the Agricultural Bank Branches in Sistan Area (343: n). The information was gathered through a questionnaire and using proportional assignment sampling method. . The second group is the managers of the Agricultural Bank Branches in Sistan (12: n), where the required information was collected through interviews. The results of prioritizing the distortion of credit variables from customers' point of view showed that the high living costs in the region, the high percentage of bank profits, and the high cost of product production, respectively, were the highest. From the viewpoint of the managers of branches of the Agricultural Bank in Sistan region, the lack of proper oversight and supervision of the facilities paid, the lack of full-scale design of the customers for understanding the objectives and approaches of the bank, the weakness of the agricultural sector (and, consequently, the farmers' inability to provide livelihoods) And the customer's view of the bank as a specialized bank with a repayment obligation is one of the most important reasons for the distortion of credit in the region.

JEL classification: Q14, Q14, Q14

Keywords: Agricultural bank, credits, credit distortion, Sistan region